

Kontrola tvaru optických asférických ploch 3D souřadnicovým měřidlem

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta mechatroniky, informatiky
a mezioborových studií

Bc. Ondřej Matoušek
Ing. Vít Léděl, Ph.D.
FM, ústav MTI

ABSTRAKT

The main goal of the diploma thesis is to create procedures and software tools, which allow the usage of a coordination measure machine Mitutoyo Legex 774 for checking a shape of aspherical surfaces. A dimension check takes place between grinding processes and its purpose is to ensure a sufficient accuracy of the shape before the final polishing process. The main reason is the big time demand for an additional surface polishing into required shape in case of a strong dimensional deviation after the grinding process.

CÍL

Cílem diplomové práce je vytvoření postupů a softwarových prostředků, které umožní využít souřadnicový měřicí stroj Mitutoyo Legex 774 na kontrolu tvaru asférických ploch. Kontrola rozměrů probíhá mezi procesy broušení a jejím účelem je zajištění dostatečné přesnosti tvaru před finálním procesem leštění. Důvodem je velká časová náročnost dolešťování povrchu do požadovaného tvaru v případě výrazné rozměrové odchylky po procesu broušení.

VSTUP DO PROBLEMATIKY

Asférické plochy se v dnešní době hojně využívají v optice, protože oproti plochým sférickým nezpůsobují v takové míře nežádoucí jevy jako zkresení, komači astigmatismus. Jejich výrobou se zabývá centrum speciální optiky TOPTEC v Turnově. Finální úprava povrchu a odstranění tvarových nepřesností je prováděno leštěním. Proces leštění je však pomalý proces, a proto je požadováno, aby tvar asférické plochy po broušení byl co nejpřesnější. Vhodné tedy je tvar plochy před leštěním zkontrolovat a případné odchylky pomocí brousícího zařízení korigovat. Pro získávání dat byl zvolen souřadnicový měřicí stroj Mitutoyo Legex 774, kterým centrum disponuje. Jedná se o vysoce přesné zařízení, které však není uzpůsobeno pro kontrolu asférických ploch.

Proto jsem vytvořil aplikaci, která umožňuje využít ke kontrole jejich tvaru Mitutoyo Legex 774.

Obrázek 1 - Souřadnicový měřicí stroj Mitutoyo Legex 774.

METODIKA

Přehled hlavních funkcí aplikace:

- Načtení a zpracování dat – Data naměřená souřadnicovým strojem Mitutoyo Legex 774, jsou načítána ze souboru gws. Je možné načíst buď jeden soubor, nebo více souborů, které jsou poté zprůměrovány. Načtená data je možné ořezat.
- Proložení dat – Zpracovaná data jsou proložena rovnicí asférické plochy ve tvaru, jaký se používá při její výrobě:

$$Z = \frac{C \cdot r^2}{1 + \sqrt{1 - (1 + k)C^2 r^2}} + A_2 r^2 + A_4 r^4 + \dots + A_n r^n$$

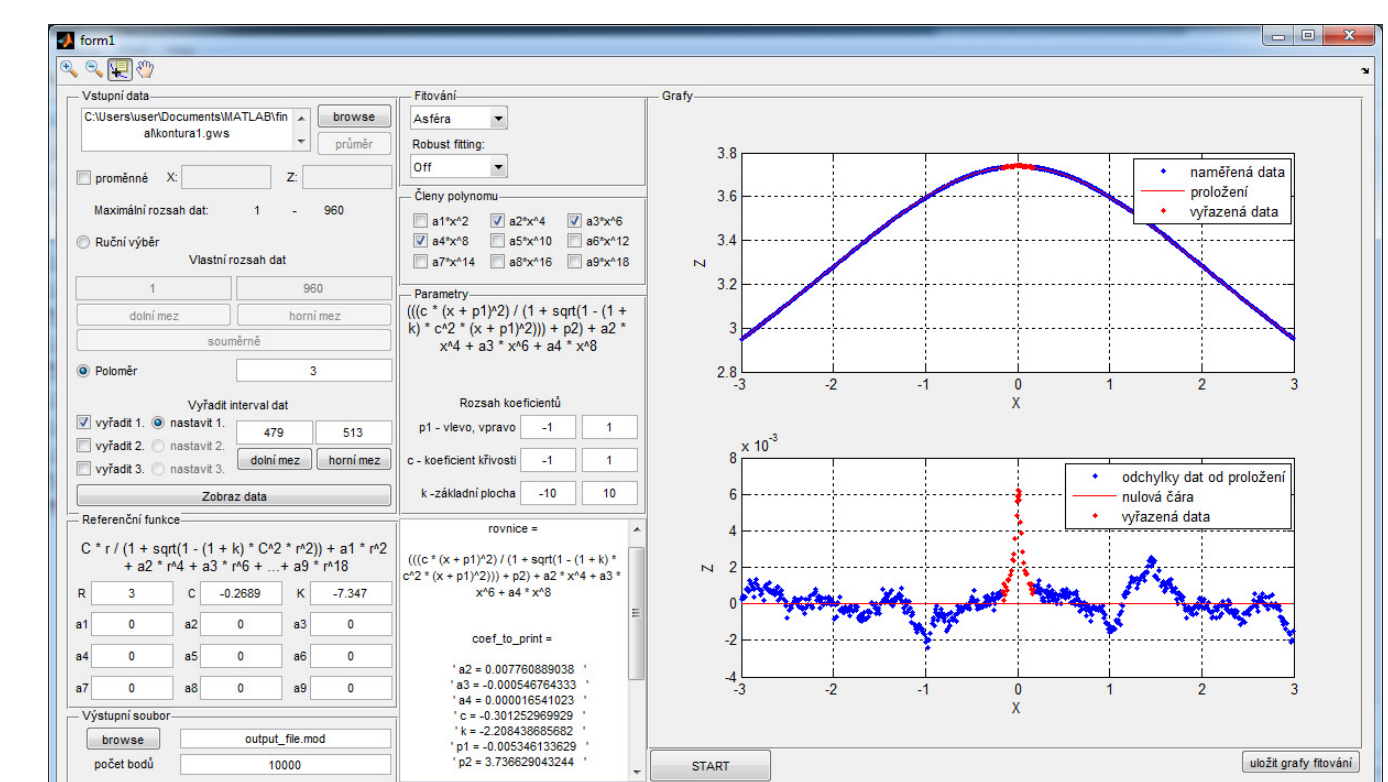
C – Křivost, což je převrácená hodnota R, tedy $C=1/R$, kde R je vzdálenost od vrcholu plochy (vrchol je v ose Z) do středu křivosti základní plochy vyjádřené v rovnici zlomkem. r – Radiální vzdálenost od osy symetrie (osy Z). k – Hodnota tohoto parametru modifikuje charakter základní plochy vyjádřené v rovnici zlomkem. $A_4, \dots, A_n$ – koeficienty polynomu.

Nebo jsou data proložena jednou z předdefinovaných funkcí kterými jsou polynom, Fourierova řada, Gaussova funkce nebo suma sinusoid. Mohou být také proložena funkcí, kterou uživatel sám napíše. K prokládání je možné využít metodu nejmenších čtverců, metodu vážených nejmenších čtverců, nebo metodu nejmenších absolutních odchylek.

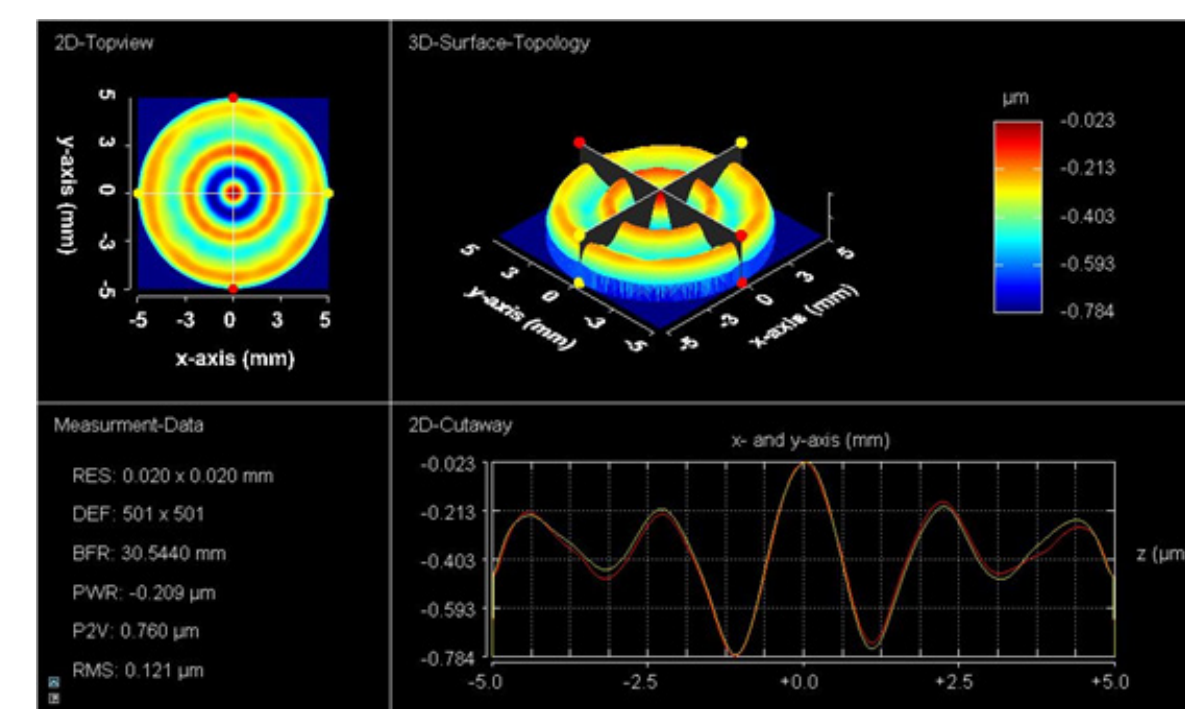
- Odchylky od referenční funkce – Funkce získaná proložení dat je porovnána s referenční funkcí, která popisuje požadovaný tvar plochy. Porovnání je provedeno v pravidelných intervalech na uživateli definované množině bodů.
- Soubor odchylek – Množina odchylek, společně s referenční funkcí, je v příslušném formátu uložena do souboru s příponou mod. Formátování je přizpůsobeno požadavkům výrobního zařízení, které následně koriguje odchylky.

VÝSLEDKY

Výsledkem práce je aplikace, která sdružuje všechny funkce potřebné k porovnání naměřených dat s požadovaným tvarem daným zadáním a vytvoření vstupního souboru pro výrobní zařízení, které odchylky od zadání zkoriguje. Díky grafickému rozhraní (Obrázek 2) není nutné pracovat v příkazové řádce programu Matlab, což přináší výrazné zvýšení uživatelské přívětivosti.

Obrázek 2 - Výsledná aplikace

Obrázek 3 - Výsledky porovnání z multi-vlnového interferometru LuphoScan.

K prokázání správné funkčnosti aplikace i celé metody, byly získané výsledky měření porovnány s výsledky z multi-vlnového interferometru LuphoScan. Maximální odchylka při měření asférických ploch měla hodnotu 1,1 μm. V praxi je požadováno odhalit nepřesnosti ve tvaru plochy po broušení o velikosti alespoň 5 μm, proto je verifikací určena nepřesnost zanedbatelná.

ZÁVĚRY, DISKUSE

Závěry:

- Hlavním přínosem aplikace je výrazné zkrácení času kontroly tvaru plochy. Té bylo docíleno především zautomatizováním procesů načítání dat, prokládání dat a procesu vytvoření vstupního souboru pro výrobní zařízení.
- Verifikace ukázala maximální odchylku našeho výsledku od výsledků získaných interferometrem do 1,1 μm, což je hodnota, která prokazuje výbornou funkci aplikace i správnost celého konceptu.

Diskuse:

- Oproti metodám optickým, přináší kontaktní metoda měření možnost kontroly tvaru asférické plochy již po procesu broušení, kdy je povrch ještě matný.

REFERENCE

- HOŠEK, Jan. Měření kvality asférických optických ploch. In: Jemná mechanika a optika. 51. vyd. Praha: Fyzikální ústav Akademie věd ČR, 2007, 33;43. ISBN 0447-6441/ISSN 0447-6441.
- TICHÁ, Šárka. Strojírenská metrologie. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita, 2006, 86 s. ISBN 978-80-248-1209-0.
- REKTORYS, Karel. Variační metody v inženýrských problémech a v problémech matematické fyziky. Vyd. 6., opr. české 2. Praha: Academia, 1999, 602 s. ISBN 80-200-0714-8

KONTAKT

Bc. Ondřej Matoušek
E-mail: ondrej.matousek@gmail.com